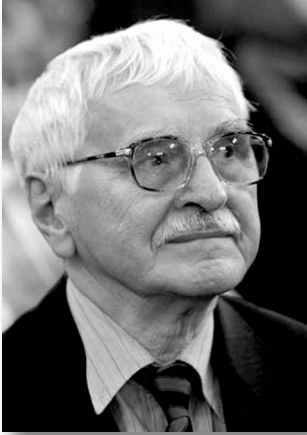

СВЕРСТЮКА ДУЖЕ БРАКУВАТИМЕ

І дев'ятини, і сороковини по Євгеніві Сверстюку (1928–2014) для чисельного кола його щирих шанувальників стали зізнанням, що цей біль не вщуває, не гоїться. Попри те, що “больовий синдром” є нині нормою. Але ця втрата особлива, тому що всі погоджуються: саме в цьому випадку небезпечно високі слова, як “моральний авторитет” чи “совість нації”, дорівнюють собі і звучать переконливо. Того ж таки вечора, коли його не стало, багатьом спало на думку, що це ж він відійшов першого грудня! Тобто навіть кончина його стала нагадуванням не лише про ініціативну групу українських інтелектуалів у недавні темні часи, а й про референдум за незалежність. Люди з його оточення запевняють, що і словосполучення “революція гідності” саме він пустив в обіг. На ранок мороз перетворив туман і мжичку на урочистий хорал білосніжного інею, і в тому обрамленні відбувалися всі прощання зі Сверстюком. Спершу в автокефальній церкві Різдва Пресвятої Богородиці на Совках, – вона постала також і завдяки невтомним зусиллям Сверстюка; освяченням її у вересні він, уже недужий, щиро тішився. Потім у Будинку вчителя, який багато завсідників вважають за більш коректне називати Центральною

Радою, і де стільки подій, вечорів, нагороджень ініціював та провів Сверстюк. Нарешті на Байковому цвинтарі, майже поруч Михайлини Коцюбинської та Володимира Підпалого й лише трохи оддалік Стуса, Литвина, і Тихого та Світличних... “Дякую вам, що ми в світі зустрілися...”, – рядок із давнього вірша Сверстюка “На щедрий вечір” (1982) нагадував про особливі стосунки між цими людьми, котрі променилися одне до одного теплом відданої любові. Тепер вони знову зустрілися, уже в засвітах. У храмі Різдва Богородиці було зимно, і пригадувалося, який холод стояв у день перепоховання Стуса – Литвина – Тихого. І що в різдвяні морози прощалися ми з Михайлиною Коцюбинською. Своєрідна метафора нетлінності самої справи їхнього життя, їхніх життєвих принципів та їхніх текстів...

Дисидент, інтелектуал, людина неймовірно мобільна та рухлива і водночас зосереджена, ніби дещо піднесена над нашою метушнею, над цим, як мовив колись Юрій Шевельов, “сповненим галасу і воружким базаром” – Євген Сверстюк ошляхетнював наше життя, повертав словам і явищам правдивий сенс. Ним заснована Премія імені Василя Стуса престижна своєю моральною бездоганністю. Присудження йому Шевченківської премії ніби повертало цій нагороді дещо захитаний авторитет.

Він залишив по собі томи прекрасних есеїв та публіцистики, декотрі з них є знаковими, взірцевими, а також вершинними творами самвидаву, як “З приводу процесу над Погружальським” або “Собор у риштованні”. Суворе покарання, яке дістав за них – також визнання, здійснене у властивий тій системі спосіб. Про свої сім років пермських таборів та п'ять мордовського заслання говорив неохоче. Хіба що про набуті там знання та друзів, здійснені поетичні переклади або про зеківські секрети заварювання чаю...

Книжки останніх років (“Не мир, а меч”, “Правда полинова”, “Шевченко понад часом”, “Гоголь і українська ніч”) були резонансні, очікувані й затребувані. Його пристрасне й полемічне письмо спонукало до думання та дії. На вісімдесят шості роковини, за два тижні по смерті автора, вийшов том статей та есеїв із півстолітнього доробку – “Світлі голоси життя”... Він був природний, відповідальний, відповідальний, зібраний та зосереджений у тому, що говорив, писав. Від того мимохіть висловлювався афористично, карбовано – залишаючись невимушеним, непафосним, щирим. Іноді самий заголовок у нього “вистрілював” тією незумисною афористичністю: “Убивці Бандери не можуть пробачити своїй жертві власного вчинку”... Що ж до сформульованих ним життєвих засад, то вони були афористичні *par excellence*: “Бути – це бути сином, бути – це бути в опозиції, бути з шаблею”. У серпні 2009 р., виступаючи на радіо Свобода, Сверстюк укотре із тривогою застерігав: “Ми повинні розуміти, що живемо в дуже небезпечний час перед обличчям дуже небезпечного і неконтрольованого сусіда”...

Владика Ігор (Юрій Ісиченко), що здійснював чин похорону, означив спадок, залишений Євгеном Сверстюком, як уміння “не боятися бути радикальним у захисті правди, не йти на компроміси зі своїм сумлінням. Це візирець, який він давав нам як практикуючий християнин, як редактор газети “Наша віра”, як член патріаршої ради нашої церкви”.

Лагідно усміхнене обличчя Сверстюка ставало нараз непроникним та суворим, коли до того спонукало щось важливе, коли треба було боронити речі підставові, коли йшлося про так і не засвоені нами уроки історії. З багатьох прекрасних фотопортретів особливо вирізняю для себе один. Жовтень 1997 року, перші Дні пам'яті жертв соловецького етапу в Сандармоху. Сверстюк підставив плече під дерев'яний хрест роботи Миколи Малишка, привезений тоді українською делегацією. Над тим знімком мимоволі думається, що мало хто так гідно ніс свій хрест, як Євген Сверстюк...

Елеонора Соловей